Рәссам О. САДЫГЗАДӘ

КИРПИ

№ 20 (56) БАКЫ, ОКТЈАБР 1954 „КОММУНИСТ“ гәзетинин нәшри. Гиймәти 1 м. 50 гәп.

Рәссам И. АХУНДОВ

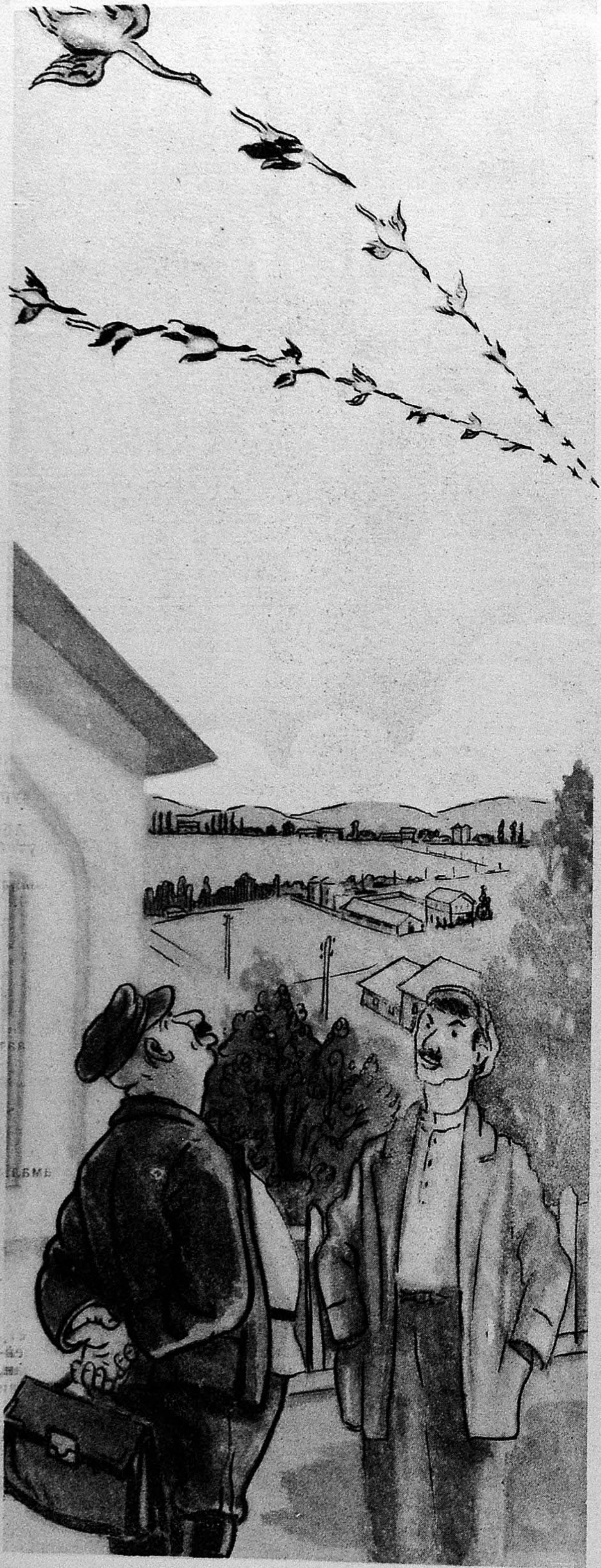

— Хошбәхт дурналар. учуб кетдиләр, гышын соjугундан чанлары гуртарды. Амма биз jазыгда нә учмаға ганад вар, нә гыша һазырлашмаға геjрәт.

ДӘМИР САНДЫГ ЕКӘЛДИ ДӘМИР САНДЫГ КӨКӘЛДИ

Бир шәһәрдә, бир евдә
Ики гоншу jашарды.
Һәр икисинин тәмиз,
Һалал зәһмәти варды.
Анчаг бири: күмраһ, шән,
О бири дәрд чәкәнди.
Нәjә вурса әлини
Сөjләнәрди: — түкәнди!
Топлаjарды һәр шеjдән
„Гара күнчүн“ еһтиjат.
„Кечә-күндүз“ кимидир
Деjиб, бизим бу һәjат —
Әл вуранда сызларды
Газандығы пуллара.
Бу саjгла еjләрди
Ағ күнүнү о, гара.
Һәр нә дүшсә алларды
Гаршысына баһалы.
Чох олса да евиндә
Ипәк jорған вә халы,
Дөшәмәси анчаг ки,
Һәр вахт чылпаг оларды.
Үстүнә дә ил боjу
Бир чит jорған саларды.

Бу саjгла пуллары
Ала-шала дөндәрди...
Пулу еjиб-ичмәди,
Ипәк мала дөндәрди...
Читдән, бездән һәр нә вар
Jығды көзү доjмады.
Кирмәдиjи бир дүкан,
Бир магазин гоjмады.
Бир күн о, мал алмаса
Аһ чәкәрди: — таландыг!
Варды онун евиндә
Екә дәмир бир сандыг.
Бу малларла кет-кедә
Сандыг долду, екәлди.
Зәифләди ушаглар,
Дәмир сандыг көкәлди.
Вар-jохуну бу гоншу
Еһтиjата чеврди.
Башга гоншу дүнjаны
Аjры көзлә севирди:
Чәкмәjирди ағ күндә
О, гара күн азары.
Доланмырды үч дәфә
Күндә дүкан-базары.
Демирди ки: ағ күнүн
О бир үзү гарадыр.
Партиjамыз, — деjирди —
Бизә ағ күн jарадыр.

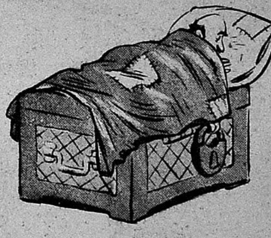

Өлкәмиздә силинди
Һәрбин тамам изләри,
Енә әкдик, бечәрдик
Тарлалары, дүзләри,
Чөлдә гызыл сүнбүлләр
Галхыб верди баш-баша...
Елләримиз боjанды
Енә ала, гумаша.
Енә палтар кеjинди
Зәрхарадан гыз, кәлин.
Парчаларын сечдиләр
Ән гәшәнкин, көзәлин.
Һеч кәлмәди гоншунун
Көзләдиjи гара күн.
О аллара, шаллара
Кивә дүшдү бүсбүтүн.
Сатылмады даш-гашлар
Он гат артыг гиjмәтә.
Гоншучығаз чатмады
Көзләдиjи ниййәтә.
Гәдәкләри сандыгда
Илләр боjу кәсди гат...

Икиүзлү деjилдир
Һеч вахт бизим бу һәjат!
О, көjләри булутсуз
Күндүздән дә ишыгдыр.
Бизим азад һәjата
Ким үрәкдән ашигдир —
Дүшүнмәз ки, онунчун
Гара бир күн кәләчәк,
Һәр бир заман о дәмир
Сандыглара күләчәк.

М. ДИЛБАЗИ

Өзүндән нахош

— Нахош-махош билмирәм, ким кетмәсә мәсәләсини үмуми ичласа гоячағам!

— Бу нә данышыр, ә!

Мирзә Әскәр Аббасәлинин далынча баха-баха галды. „Үмуми ичласа гоячағам!“. Бу сөзләри зеһниндә тәкрар етди, ваһимәси бир аз да артды.

Мирзә Әскәр Аббасәлини яхшы таныйырды. Билирди ки, дедийини эләйәндир. Онун адыны эвдә сөйүш илә чәкәндә арвады сорушду:

— Нечә адамдыр о?

— Әввәла демагогдур, лап екәсиндән, икинчиси нанәчибдир, үчүнчүсү һәясыздыр, дөрдүнчүсү...

Арвад онун сөзүнү кәсди:

— Сайма, бәсдир, һәясыздан нә десән чыхар.

Аббасәли трестдә ерли комитә сәдри иди. Кечән һәфтә гәрара алынмышды ки, истираһәт күнү бүтүн ишчиләр йығышыб стансияя кетсинләр вә вагонлардан бошалдылан тахта-шалбаны машынлара йүкләмәкдә вагзал фәһләләринә көмәк этсинләр. Тикинти материалы о гәдәр кәлиб төкүлмүшдү ки, йығыб-йығышдырмаг үчүн фәһлә гүввәси чатышмырды. Коллективин бу гәрары э'лан олунанда, Мирзә Әскәр адәти үзрә э'тиразыны билдирди:

— Әлбәттә ки, имәчилийә кетмәк мәсәләсиндә нахошлар нәзәрә алынмалыдыр!

Бу сөз Аббасәлинин гулағына чатанда чин башына вурду. „Белә дә хейир-шәрә ярамаз адам оларммы?“ Үзүнү һесабдарын отағына тутуб учадан деди:

— Нахош-махош билмирәм, ким кетмәсә мәсәләсини үмуми ичласа гоячағам!

* *

Мирзә Әскәр ийирми илдир трестдә һесабдар вәзифәсиндә чалышыр. Бу ийирми ил мүддәтиндә бир күн олмайыб ки, о, башыны галдырыб десин: „Бу күн кефим саздыр, яхшыям!“ Ону һәмишә сәһһәтиндән шикайәт эдән, бөйрү-башыны тутуб уфулдаян көрәрсиниз. Бири баш ағрысындан данышанда, Мирзә Әскәр шарик оларды: „Мәним дә башым о чүр ағрыйыр, кәсмир“. Бири үрәкдән, бир башгасы мә'дәдән шикайәтләндими, Мирзә гәләми ерә гояр, чешмәйи чыхарарды.

— Сиз дейәсән мәним нахошлуғумдан хәбәр верирсиниз. О шейләр мәндә артыгламасилә баш верир. Дәрман атмагдан йорулмушам.

Мирзә Әскәр һәятында чох эһтиятлыдыр. Емәйинин, истираһәтинин вахтыны кечирмәз. Аз гала өзү яшда бир стәканы, галайланмыш гашығы, гәлянaлты үчүн айырдығы хүсуси бир ешийи вар иди. Ешикдән бутулка илә гайнанмыш су, кәклик оту, аспирин, чүрбәчүр витаминләр чыхар.

Грип сөзүнү язанда дәсмал илә ағзыны тутур, сәһәр-ахшам голтугуна термометр гоюб һәрарәтини йохлайыр. Бир дәфә трамвайда эвинә кедәндә янында отуран бир ханым шүбһәләнди:

— Йолдаш, — деди, — сумканызда тоюг вар, нәдир?

— Хейр, мәним сумкам бошдур, базара кетмәмишәм.

— Бәс бу гурулту сәси нәдир, мән эшидирәм?

Мирзә Әскәр баша салды:

— Голтугумда грелка вар. Ағрыны кәсмәк үчүн мәсләһәт көрүбләр. Трамвай тәрпәнәндә зәһримар йырғаланыр. Суюн сәсидир!

Ахшамлар истираһәт вахты адамлар киноя, театра, концертә кедәндә, Мирзә Әскәр чарпайысында узаныб өзүнү йохлайыр. Узун мүддәтли вә ағыр ишдән сонра тә'мирә кәлмиш машыны уста нечә йохларса, о да өзүнү элә диггәтлә йохлайырды. Термометрдә бир шей көрмәйәндә, күзкү габағына кечир, рәнкинә бахырды. Голуна, гычына нәзәр салыр, ағзыны ачыб боғазына бахыр, сәс чыхарырды. Эвдәкиләрин һамысынын башына топланмасыны, онунла марагланмасыны чох севирди. Гапы-пәнчәрәнин дүшмәни иди. Истидә, күләкдә, гарда, яғышда эвдән чыхмаг истәмәзди. Күчәдә дә костюмунун бойнуну галдырар, белини әйәр, диварларын диби илә ерийәрди. Чайы союдуб, сую да гыздырыб ичәрди. Витамин йохдур ки, Мирзә Әскәр онун кимйәви тәркибини билмәсин, дадыны йохламасын. Бағ галмайыб аягламасын, палата галмайыб ятмасын, санатория галмайыб яшамасын. Путйовкалар элә тез-тез язылыб мөһүрләнәрди ки, дейәсән бу юмру, яғлы көвдәли, чешмәкли кишинин вүчудуна „аллаһ эләмәсин, бир сәдәмә тохунса дүня алт-үст олар“. Һәкимләр дә ону танымышдылар. Диагноз гоймаг үчүн чох әзийәт чәкмирдиләр. Дахили үзвләрин бирини „шылтагчы“ язырдылар:

— Кәрәк ки, сиз бөйрәкдән шикайәтли идиниз?

— Доктор, инди мә'дәм дә, үрәйим дә шылтаглыг элийир!

Мирзә Әскәр һансы курорта кетсәйди, һамысындан да наразы кәлирди.

— Нечә шейдирсә, мәнә дүшмүр: күндән-күнә кери кедирәм.

* *

Инди Аббасәли дә үзүнү тутуб белә бир адама дейир:

— Нахош-махош билмирәм...

Мирзә Әскәр бу дәфә лап мәәттәл галмышды; кетсин я кетмәсин? О, күман эдирди ки, ону имәчилийә чағыранлар о гәдәр дә наинсаф олмазлар. Ону тахта-шалбан дашымаға гоймазлар. Олса-олса ону өз сәнәтиндә истифадә эдәрләр. Орада да язы-позу, һесаб-китаб вар, ахы! Көрүлән ишин һесабыны апаран бир адам лазымдыр, я йох! „Мәни анчаг бу мәгсәдлә апара биләрләр, айры чүр олмаз...“.

Һәрдәнбир Аббасәлинин гәзәбли сифәти, янан көзләри ядына дүшәндә кишини ваһимә басыр. „Һәясыздан нә десән чыхар. Горхурам үмуми ичласа гоя, өзү дә лап пис даныша. Она мәндә таб һаны? Орадача үрәйим кедәр...“ Бир дә көрүрсән Мирзә Әскәр вүчудунда олуб галан чәсарәти йығыб өз-өзүнә дүшүнүр:

„Дәли шейтан дейир ки, кәл кет! Гой сәни лап имәчилийә апарсынлар. Нахош бәдән дә дөзмәсин, йыхылыб өлсүн. Ганын төкүлсүн беләләринин, Аббасәли кими вичдансызларын үстүнә! Азы бир беш ил һәбс версинләр. Эйби йохдур, мән гәбрдә ятанда, о да кетсин дустагхана күнчүндә сүрүнсүн! Дәли шейтан дейир, элә кәл-кет, гой ахыр әнчамы белә олсун!“

* *

Сәһәр тездән үстү өртүлү автобус кәлиб эвин габағында даянды. Аббасәлинин сәси эшидилди:

— Сабаһын хейир, Мирзә, машын сизи көзләйир!

Автобусун ичиндән дейиб-күлмәк сәси кәлирди. Дейәсән адам чох иди, дейәсән чамаатын һамысы кедирди. Мирзә Әскәр көйнәйчәк дуруб пәнчәрәдән эшийә бахды, шикайәтли бир дил илә арвадына деди:

— Көрүрсән дә! Бу да мәним истираһәт күнүм!

— Кефин йохдур, кетмә!

— Нечә кетмәйим, көрмүрсән аләми йығыб гапыя! Бу вичдансызын һийләсини көрмүрсән, бунлар һамысы мәним үчүн гурулуб, кетмәсәм бәйәм чаным раһат олачаг?

Гәлянaлтысыны, дәрманларыны, боржом бутулкасыны сумкая йығыб байыра чыхынча бир хейли вахт чәкди.

— Ай Мирзә, тез ол, күн-күнорта олду.

Мирзә Әскәрин әлиндән япышыб ичәрийә салдылар, автобус сүр'әтлә йолуна давам этди. Мирзә Әскәр сағ-сола йырғаланараг дүшүнүрдү. „Нечә эләйим ки, учот ишини мәнә версинләр?“.

Стансияда тикинти ләвазиматы йол боюдаг кими төкүлмүшдү. Идарәләрдән сәфәрбәрлийә алынмыш дөрд тонлуг машынлар нәфәс алмадан долуб шәһәрә йолланырды.

Аббасәли трест ишчиләрини саһәләрә пайлашдыранда, һәрәйә бир иш тапшыранда Мирзә Әскәр севинирди. Көрүрдү ки, буну чағыран, тахта дашымаға көндәрән йохдур. „Дейәсән элә мәнимки учот олачаг!“.

Буну үрәйиндән кечирмәмишди ки, Аббасәли узун бир тахтанын башындан тутуб чағырды:

— Мирзә, бура кәл, япыш атаг машына!

Мирзә Әскәрин көзү бәрәлә галды. „Ону көтүрмәйә мәндә чан һаны?“

Аббасәли мачал вермәди:

— Голум дүшдү, тез ол, ай Мирзә!

Мирзә Әскәр истәр-истәмәз тахтаны көтүрмәли олду. Беш аддымлыгда даянан машына апаранача бәлкә үрәйиндә йүз дәфә Аббасәлийә сөйдү. Тахтаны машына гояндан сонра она элә кәлди ки, бу саат йыхылыб өзүндән кедәчәкдир. Өзүнү йохламаг истәйирди ки, Аббасәлинин сәси эшидилди:

— Мирзә, тез ол, бизим машын кери галыр, бибабыр оларыг, яхын кәл!

Мирзә Әскәр тахтанын икинчисини, үчүнчүсүнү дә көтүрүб машына тулламалы олду...

Ахшам йоргун, әзкин бир һалда эвә дөнән кими зарылдады:

— Арвад, мәним ерими сал! Дава-дәрманымы да яныма йығ. Доктору чағыр бир һалымы йохласын! Мәндән бир дә адам олмаз, баисин эви йыхылсын.

Ятаға узанан кими ону ширин юху апарды. Арвад онун голтугуна термометр гойду, нәбзини йохлады. Бирчә шейә һейран иди ки, һәмишә юхуя һәсрәт олан, бәдхаблығдан шикайәтләнән адам, инди дейәсән див юхусуна кетмишди!

Нечә саатдан сонра Мирзә Әскәр юхудан галхды, емәк столуна яһашыб тәләб эләди:

— Арвад, мәнә емәк вер, яман ачмышам!

Гадын, кишисинин өмрүндә көрмәдийи ширин бир иштаһ илә хөрәк едийини көрүб севинирди:

— Ай Мирзә, ағыр иш сәнә дүшүр, кәлсәнә һесаб-китабы бурахыб стансияда иш көтүрәсән?

МИР ЧӘЛАЛ

Рәссам Һ. ӘЛИЕВ

ГЫЗ: — Ана, атам чай ичәчәк?
АНА: — Йох, лазым дейил, көрмүрсән ичиб кәлиб.

Директор арвады

Сағлам дишләрини чәкдириб бир-бир
Гызылла долдурду тамам ағзыны.
Хейли замандыр ки, чәкә билмәйир
Бөйүк бир район да онун назыны.

Әри вәзифәйә кечәндән бәри
„Директор арвады“ — чағрылыр ады.
Кәзиб долашмагдан кәнди, шәһәри
Машында, шоферда тутар гоймады.

Төкүлүб галса да эвинин иши
Бир күн идарәдән аяг кәсмәйир.
Кәләфин учуну итириб киши
Ханым нә буюрса „баш үстә!“ дейир.

Гаршына чыханда, нәзакәтлә сән
Ханымын һалыны сорасан кәрәк,
Вәзифә саһиби олмаг истәсән
Әввәл гуллуғунда дурасан кәрәк.

Мөһүр дә ондадыр, гол да ондадыр,
Кечибдир әлинә бүтүн ихтияр,
Мүавин, амбардар сағ-солундадыр,
Кәлиб палтосуну тутур һесабдар.

Бәли, кефинә бах, беләдир, белә
Бөйүкдүр тәләби, һөкмү, инады.
Көрмәйир сабаһы, көрмәйир... һәлә
„Директор арвады“ — чағрылыр ады.

Һүсейн ҺҮСЕЙНЗАДӘ

МАРОЖНИ ӘҺВАЛАТЫ

Бу ил яйда Степанакерт шәһәр бағында отуранларын үрәкләри истидән янанда онлар аһ чәкиб дейирдиләр:

— Марожни олсайды, үрәйимизи сәринләдәрдик!

Яйын исти күнләриндә Бакыда марожни фабрикинин директору Һачыев йолдаш фабрикин бурахдығы малын сатылмасы һаггында мә'луматы көздән кечирәндә:

— Бу степанакертлиләр енә дә кәлиб марожниләрини апармадылар, сатыш планы позулур, — дейә шикайәт эдирди.

Марожни Бакыда галмышды, үрәйи янанлар Степанакертдә. Бунлары ким бир-биринә говушдурмалы иди?

Степанакерт Тичарәт идарәсинин рәиси Погосов бүтүн яйы Бакы марожни фабрикинә зәнк эдиб:

— Мүгавилә үзрә сиз бизә беш тон марожни вермәлисиниз, нә үчүн кәтириб чыхармырсыныз? — дейә гышгырырды.

Марожни фабрикинин директору Һачыев дә она даһа ачыглы чаваб верирди:

— Һарада көрүнмүшдүр ки, мал сатан кәтириб малы мүштәрийә тәһвил версин? Мал истәйән гапыя кәләр.

Погосов енә дә чаваб верирди:

— Ай йолдаш Һачыев, мән марожнини Бакыда тәһвил ала билмәрәм, йолда әрийәр, зәрәри кимин һесабына язарыг?

— Атан олду рәһмәтлик, ай Погосов, мән дә марожнини кәтириб сәнә тәһвил верә билмәрәм, йолда әрийәр, зәрәр дүшәр фабрикин бойнуна.

Бу сөһбәтләр һеч кәсин үрәйини сәринләтмир, әксинә адамларын ганларыны гызышдырырды.

Степанакертдәкиләр дейирдиләр:

— Сиз кәтирәчәксиниз.

Чаваб кәлирди ки:

— Йох, сиз апарачагсыныз.

Степанакерт әһалиси бу яйы марожнисиз баша вурмушдур. Марожни фабрики дә өз малыны Бакыда сатмышдыр.

Тагсыр кимдәдир?

Тагсыр, әлбәттә нә марожни фабрикинин директорундадыр, нә дә Степанакерт тичарәт ишчиләриндә. Тагсыр Тичарәт Назирлийиндәдир ки, малларын сатылмасыны планлашдыраркән, һәгиги имканы нәзәрдә тутмамышдыр. Тичарәт Назирлийинин планына көрә бу ил Бакы марожни фабрики Кировабада 25, Нахчывана 5, Степанакертә 5, Әләт вә Кировабад ОРС-ларына 35 тон марожни вермәли иди. Бу гәдәр марожнинин һәмин ерләрә нечә кедиб чыхмасы онлары марағландырмамышдыр. Бу барәдә дәриндән фикирләшән олсайды, көрәрди ки, Нахчывана, Степанакертә, Кировабада Бакыдан марожни вә лимонад көндәрилмәсини планлашдырмаг әвәзинә, һәмин шәһәрләрдә марожни вә лимонад истеһсал эдилмәси барәдә дүшүнмәк даһа мәсләһәтдир. Әкәр иш, реал шәраит нәзәрә алынмадан, планлашдырмаға галса, онда Тичарәт Назирлийинин мүтәхәссисләри истеһсал планына белә шейләр яза биләрләр: Бакыда Дағүстү паркдан чийәләк — беш тон, дәниз тоюгларындан (гағайылардан) юмурта — бир милйон әдәд, Маштаға дүзүндә чейран овундан һасил олан әт — мин тон вә с... Мүхтәсәр, мәсләһәтимиз беләдир: элә план тутун ки, яй кәләндә марожни кими әримәсин.

Һ. ҺӘСИ

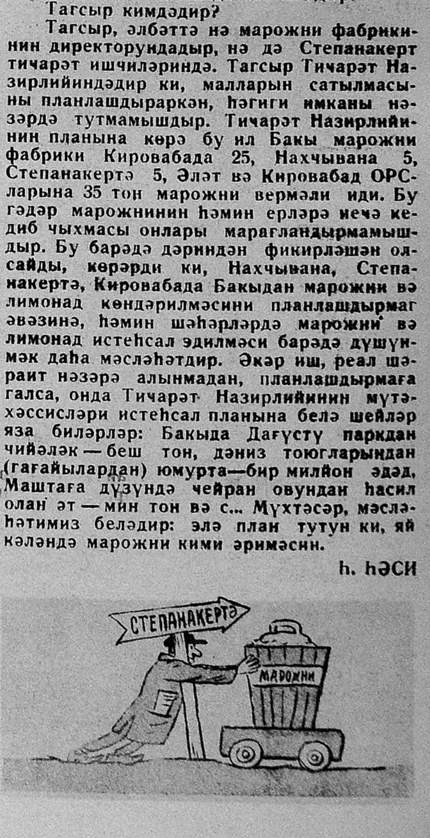

„ЕДДИ ГАРДАШ“

(Шамахы нағылларындан)

Ашыг бир көзәлләмә дә охуюб, мәчлисин ортасында даянды вә нагылын далысыны данышмаға башлады: „Һә, гаданызы алым, мәним әзизләрим!.. Ова чыхан едди гардаш маралы вура билмәдиләр вә онун чавабыны ешидәндән сонра, кор-пешман олуб йола дүшдүләр. Аз кетдиләр, үз кетдиләр, дәрә-тәпә дүз кетдиләр, бир дә көрдүләр ки, көйдә дәвә бойда бир гуш учур. Едди гардаш түфәнкләрини һазырладылар. Һади атды дәймәди, Һуди атды дәймәди, Палазоғлу атды дәймәди, нағарачы атды дәймәди, Әбүлгасым атды дәймәди, зурначы атды дәймәди, Бәндә дә атды енә дәймәди. Дәвә бойда гуш гәһгәһә чәкиб күлдү вә ова чыхан едди гардаша көрәк нә деди...“.

Ашығын бу нағылына гулаг асанда, мәним ядыма бир әһвалат дүшдү:

Ил ярым бундан әввәл едди мәс'ул ишчи Шамахы шәһәриндәки Сабир адына китабханадан бир роман көтүрүб охумаға башлады. Романы Фәррух охуду гуртара билмәди, Нәриман охуду гуртара билмәди, Шаһникар охуду гуртара билмәди, Исам охуду гуртара билмәди, Һәбибулла охуду гуртара билмәди, Фрудин охуду гуртара билмәди, Әбдүлкәрим охуду, о да гуртара билмәди... Күнләр кечди, ил баша чатды, романы охуюб гуртармадылар ки, гуртармадылар. Охучулар елә зәнн етмәсинләр ки, онларын һәр бири айры роман охумуш вә я охудуғу роман о гәдәр бөйүк имиш ки, гуртара билмәмишдир. Хейр, едди гардашын дәвә гушуну вурмасы нечә олубса, бунларын ил ярым әрзиндә китаб охумалары да елә олубдур.

„Едди гардаш“ нағылынын гәһрәманларыны һамы таныйыр. Бәс Шамахы нағылынын гәһрәманлары кимдир?

Фәррух Мәммәдов — район мәдәниййәт шө'бәсинин мүдиридир, дейир: „Сабир адына шәһәр китабханасынын бир мүдири вар, кечә-күндүз китаб охуюр, она тапшырмышам мәним әвәзимдән дә охусун“.

Нәриман Бабаев — ССРИ Дөвләт банкынын Шамахы район шө'бәсинин мүдиридир, дейир: „Һәр күн ики роман галынлығында бухгалтерия һесабаты охуюрам, одур ки, саир әдәбийят охумаға еһтияч һисс еләмирәм“.

Шаһникар Һүсейнов — Шамахы МТС-нин директорудур, дейир: „Әввәлләри чох китаб охуярдым, бир-ики илдир ки, китаб охумагдан мә'зуниййәтә чыхмышам. Һәлә мә'зуниййәтимин вахты гуртармайыбдыр“.

Исам Исмайылов — район сәһиййә шө'бәсинин мүдиридир, дейир: „Охудум, охумадым... Шамахыда мәни бундан бөйүк вәзифәйә гоймаячаглар“.

Һәбибулла Хәлилов — район тичарәт шө'бәсинин мүдиридир, дейир: „Китаб яхшы шейдир. Китаб охумаг лазымдыр, мүтләг лазымдыр. Бир әмр языб районун бүтүн тичарәт ишчиләринә китаб охумағы тәклиф едәчәйәм. О ки галды мәним өзүмүн китаб охумағыма... гой бу барәдә дә РИК гәрар гәбул еләсин, мән дә охуюм“.

Фрудин Һүсейнов — Азәртичарәтин Шамахы шө'бәсинин мүдиридир, дейир: (Бах, Һәбибулла Хәлиловун чавабына!)

Әбдүлкәрим Нәчәфов — район су тәсәррүфаты идарәсинин мүдиридир, дейир: „Мән елә билирдим ки, роман, һекайә вә ше'ри ушаглар охуяр. Чүнки су тәсәррүфаты идарәсинин белә-белә шейләрлә әлагәси йохдур. Мадамки дейирсиниз охумаг лазымдыр, баш үстә, оғлума дейәрәм охуяр, мән дә гулаг асарам“.

Анчаг, Шамахы нағылынын гәһрәманлары ялныз бунлар дейилдир. Районун бир сыра мәс'ул ишчиләри партия вә шәһәр китабханаларына үзв язылмырлар, еңи нәшр едилмиш сияси вә бәдии китаблардан хәбәрләри олмур... күнләр кечир, ил өтүр, охумурлар ки, охумурлар...

З. ЗЕЙНАЛЛЫ

КӘРӘК БЕЛӘ ОЛМАЯЙДЫ!

Исмайыллы районунда нәшр олунан „Ени Исмайыллы“ гәзетинин бу ил 24 октябр тарихли нөмрәсиндә „Көһнә адәт дүшкүнләри“ сәрлөвһәли бир фел'етон дәрч олунмушдур. Фел'етонун мүәллифи К. Шәфагәтов ферма мүдири Чобан Әһмәдову чох һаглы тәнгид етдийи һалда, әдәбийят саһәсиндәки биликсизлийини мейдана чыхармышдыр. Фел'етонда белә язылыр:

„Ч. Әһмәдовдан ферманын вәзиййәтини сорушдугда о, чаваб вермәйә чәтинлик чәкир. Чүнки о, һәм савадсыздыр, һәм дә онун башы хейир ишә бәрк гарышмышдыр. Гоюнларын гыш ятаглары һәлә дә һазыр дейилдир. Бурада сатирик шаир Мирзә Әләкбәр Сабирин ашағыдакы ше'ри истәр-истәмәз адамын ядына дүшүр:

„...Кефә алышмыш иди,
Башы гарышмыш иди.
Тутду хәбәр бир заман
Гыш етишиб ай аман...“.

Бу ше'ри охуянда Шәфагәтовун ядына Сабир дүшүрсә, әдәбийятдан аз-маз башы чыханларын ядына бөйүк рус сатирики Крылов вә онун „Чырчырама вә гарышга“ тәмсили дүшүр. Тәәччүблүдүр ки, Шәфагәтов һәр бир мәктәб шакирдинин лап ашағы синифләрдән әзбәр билдийи бу ше'рин мүәллифини танымыр.

Кәрәк белә олмаяйды!

***

Азәрнәшрин 1-чи синиф үчүн бурахдығы „Ана дили“ китабында нечә илдән бәри „Самур“ сәрлөвһәли бир шеир дәрч олунур. Бу шеир кимин ше'ридир? Китабын мүәллифи Ю. Зейналов, бу ше'ри М. Раһимин ше'ри биләрәк үстүнә онун адыны язмышдыр. Бу шеир эйни заманда Әнвәр Әлибәйлинин 1947-чи илдә нәшр олунан „Гарангуш“ китабында дәрч едилмишдир. „Самур“ ше'ри 1940-чы илдә чыхан „20 баһар“ адлы алманахда да Әнвәр Әлибәйлинин ады илә кетмишдир вә шеир һәгигәтән онундур. Дәрс китабыны тәртиб едән Ю. Зейналов сөз йох ки, бу ше'рин мүәллифини танымамагда яхшы иш көрмәмишдир, һәм өзү чашмыш, һәм дә мәктәб шакирдләрини чашдырмышдыр.

Анчаг бир мәсәлә вардыр: әкәр „Әдәбийят вә инчәсәнәт“ гәзети 30 октябр тарихли нөмрәсиндә кәнч тәнгидчи Әлфи Гасымовун „Дәрсликләр һаггында“ мәгаләсини нәшр етмәсәйди, бәлкә дә бу ше'рин мүәллифи һаггында дүшүнмәк лазым кәлмәйәчәкди. Әлфи Гасымов бу ше'рин М. Раһимин олдуғуну күман едәрәк, ону тәнгид етмишдир вә анчаг бу заман нәшрийят вә редаксияда шеир мүәллифинин ким олдуғу барәдә дүшүнмәйә башламышлар: „Гой хейири дә, шәри дә әсл мүәллифин олсун!“.

Азәрнәшрин тәдрис вә педагожи шө'бәси дәрс китабында сәһв бурахмышдыр, „Әдәбийят вә инчәсәнәт“ гәзети редаксиясы да бу сәһви тәкрар етмишдир.

Кәрәк белә олмаяйды!

***

„Азәрбайчан“ журналынын 9-чу нөмрәсиндә тәнгидчи вә чаван алим Гасым Гасымзадәнин „Бөйүк достлуг“ адлы бир мәгаләси дәрч олунмушдур. Мәгалә чох лазымлы бир мөвзуда язылмыш вә гиймәтли мәгаләдир. Анчаг охучулар ахырынчы сәһифәйә чатанда тәәччүблү бир шейә раст кәлирләр. Мәгаләдә язылыр:

„Абшерон“ романындакы баш кеолог Месроп Аветисович Бакыда бөйүмүшдүр... Месроп Аветисович һамыдан артыг фәалиййәт көстәрир. Зәкини гучаглайыб алнындан өпүр“.

„Абшерон“ романына бәләд олан охучулар юхарыдакы чүмләләри охуяндан сонра романын гәһрәманларыны бир-бир хатырлайырлар. Онлар нә гәдәр чалышсалар да орада Месроп Аветисович вә я Зәки адлы адамларын олдуғуну ядларына сала билмирләр. Бир тәрәфдән дә Месроп Аветисович вә Зәки охучулара таныш гәһрәманлардыр. Бәс бунлар һансы романын гәһрәманларыдыр?

Сон илләрдә чыхан әсәрләримизлә таныш олан һәр кәс чох дүшүнмәдән бу адамларын „Ерин сирри“ романынын гәһрәманлары олдуғуну ядына сала биләр. Бәс Г. Гасымзадә йолдаш нә үчүн „Ерин сирри“ романынын гәһрәманларыны „Абшерона“ гонаг кәтирмишдир? Бәлкә бу романларын һеч бирини охумамышдыр? Буна инанмаг чәтиндир. Нә чүр олмушса о, ики романын гәһрәманлары арасында чашыб галмышдыр; редаксия һей'әти дә гәһрәманлары айырд етмәкдә тәнгидчийә көмәк етмәмишдир.

Кәрәк белә олмаяйды!

Рәссам НӘЧӘФГУЛУ

Бә'зи язычылар әсәрләринин үзәриндә лазыми гәдәр ишләмир, әл язмаларынын „мүрәккәби гурумамыш“ нәшрийят идарәләринә верирләр.

— А йолдаш, үст-башыныз нә үчүн белә буланмышдыр?

— Тәләсийә дүшүб, әл язымы яхшы гурулая билмәмишәм.

МАРСЛЫЛАР:— Бурада нә эдирсиниз?
АМЕРИКА ЗАБИТИ: — АБШ сәрһәдләрини мүдафиә эдирик.

(Алман „Нейсс Дойчланд" гәзетиндән)

ИЗАҺАТА ЭҺТИЯЧ ЙОХДУР

МАРШАЛЛ ПЛАНЫНА ӘСАСӘН...

Түркийәдә чыхан „Дүня" гәзетиндә, „Шәһәр ушағы" ләгәби алтында намә'лум мүәллифин кичик бир һекайәси дәрч олунмушдур. Һекайә күнүн ән вачиб бир мәсәләсинә тохунур:

„Гонаглар стола әйләшдиләр.

Эв саһиби онлара мүрачиәт эдиб сөзә башлады:

— Инди биз американлыларла достлуға башламышыг. Һәр шейи американлылар кими эдирик. Биз, Америка һәят тәрзинә өйрәнмәлийик... Бәли, һәркәһ һамы буну бачара билсәйди!..

Эв саһибинин гызы бир гәдәһ араг вә бир стәкан пивә ичәндән сонра, ярымсәрхош һалда ағзындан бу сөзләри гачыртды:

— Биз һәрдәнбир американлылары эвимизә гонаг чағырырыг. Онлар атамы депутат сечдирәчәкләр.

— Нечә, мәкәр сиз Америкая кетмәйә һазырлашырсыныз? — дейә мән эв саһибиндән сорушдум.

О, бир гәдәһ дә ичди, сонра чидди нәзәрләрлә бизә бахыб, бөйүк бир сирр данышырмыш кими сөһбәтә башлады:

— Сиз өзкәси дейилсиниз... Инди ки, белә олду, кәрәк данышам. Мәним яхын танышларымдан бири американлылардан өзүнә дост тапыбдыр. Дүздүр, танышым инкилис дилини яхшы билмир, амма американлыларла элә достлашыб ки, араларындан түк дә кечмир. Биз дә онун васитәсилә американлыларла таныш олмушуг. Һәрдәнбир онлары гонаг чағырырыг. Бир сөзлә отуруб дилхошлуг эдирик. Мәним гызым да инкилис дилини тәзә-тәзә өйрәнмәйә башламышдыр. Ай гыз! — дейә о, кичик гызына тәрәф дөндү, — инкилисчә бир нечә кәлмә даныш көрәк!

Артыг сәрхош олмуш гыз, гәрибә сәслә „гуд байы" андыран бир сөз деди.

Онун халасы да бу ишдән башы чыхдыгыны көстәрмәк мәгсәдилә дилләнди.

— Гут морнинг!

Мән енә дә эв саһибиндән сорушдум:

— Бәс сизин депутатлыг мәсәләниз нечә олду?

— Һә, һә... Яхшы ядыма дүшдү. Ахы мән сизә бу барәдә сөһбәт эдирдим. Мән партияя дахил олдум. Амма һәлә бөйүк адамлар арасына дүшә билмирәм ки, өзүмү көстәрәм. Сиз ки, буну яхшы билирсиниз. Американлылар Маршалл планы әсасында түркләрә көмәк этмәк үчүн, бизим һөкумәт адамлары илә өзләри билдикләри кими рәфтар эдирләр. Һәркәһ онлар бизим бөйүк адамлара мәни депутат сечмәк һаггында тапшырсалар, шүбһәсиз, мәним ишим дә йүз фаиз дүзәләр...

— Бәли, достлар, — дейә, мүәллиф һекайәсини белә битирир: — Демәли, Маршалл планында, эйни заманда мәчлисә сечилән депутатларын да американлыларын рә'йи илә олмасы нәзәрдә тутулмушдур".

ГОЧА ТҮЛКҮ ТЕҺРАНДА

Кечән илин исти август күнләринин бириндә, Теһранда әйнинә яй костюму кеймиш, шляпалы вә әлиндә әса кәздирән ортаяшлы бир чәнаб көрүндү. О, шәһәр күчәләриндә бош-бош кәзәрәк тарихи абидәләрә вә магазин витриналарына тамаша эдирди.

Иранын ахшам гәзетләриндән бири язырды: „Өлкәмизә Шәргин гәдим мәдәниййәтинә пәрәстиш эдән варлы бир тачир турист варид олмушдур. Бу зат, өз адынын кизли сахланылмасыны мәтбуатдан хаһиш этмишдир".

Көһнә базар ресторанында хиртдәкләринә гәдәр ичиб сәрхош олан бир дәстә полис забитинин бу харичи туристлә достчасына көрүшмәләри, теһранлылары чох тәәччүбләндирди.

— Әссәлам-әлейкүм, һөрмәтли мүәллим! — дейә забитләрдән бири бу чәнаба баш әйди. — Сиз һара, бура һара? Эй достлар! Зати-алиләрини чәкин ресторана! О-кэй!...

Чәнаб өзүнүн танынмамасы үчүн яхындакы автомобилләрин биринә минмәк вә арадан чыхмаг истәди. Лакин сәрхош забитләр ону бурахмадылар.

— Һара тәләсирсиниз, чәнаб, — дейә икинчи забит дилләнди.— Бизим әлимиздән гача билмәзсиниз. Сиз өзүнүз бизә адамдан нечә бәрк япышмағы өйрәтмисиниз. — О, чәнабын әлләрини мөһкәм сыхды.—Көһнә достларла бадә-бадәйә вурмаг истәмирсинизми?

Харичи турист күлдү, миннәтдарлыг әламәти олараг онларын әлини сыхды вә һамысы бирликдә ресторана йолланды.

Бу сәһнәни сейр эдәнләрдән бири деди:

— Аһа, таныдым. Бу ки, бригада кенералы Норман Швартскопфдыр. Мән о гоча түлкүнүн даббаханада көнүнү таныйырам. Көрдүнүзмү, полис чәлладлары өз ағаларына нечә сүләнирләр...

Күтлә ичәрисиндән сәсләр эшидилирди:

— Чәллад, часус!

Забитләрдән ким исә чамааты горхутмаг үчүн һавая бир күллә атды вә тез өзүнү ресторана сохду.

Харичи гонаг сағлыг сөйләйирди:

— Көһнә достларымын вә танышларымын сағлығына ичирәм. Әзизләрим, сиз тезликлә мәним карыма кәләчәксиниз...

...Элә бу заман дүнянын башга бир гит'әсиндә, Исвечрәнин Алп дағларындакы яйлаг шәһәрләринин бириндә, көһнә достларын башга дәстәси стол архасында отуруб сөһбәт эдирди. Бу достларын ичәрисиндә адлы-санлы харичи „турист"ләрдән—АБШ мәркәзи кәшфиййат идарәсинин рәһбәри Аллен Даллес, онун ханымы, Американын Теһрандакы сәфири Лой Кендерсон вә Иран шаһынын бачысы—шаһзадә Әшрәф Пәһләви вар иди.

Даллес илк сөзә башлайыб сағлыг сөйләди:

— Мән бу бадәни Теһрандакы көһнә достларымын сағлығына вә бизим Иранда ени көрүшүмүзүн шәрәфинә ичирәм...

Бәлкә охучуларын бир чоху белә тәсәввүр эдир ки, бу ики көрүшүн эйни вахта дүшмәси тәсадүфи бир һалдыр. Бу аличәнаб шәхсләр Алп дағларынын әтәкләриндә мараглы әйләнчәләрлә мәшғул олур вә шән кәзинтиләр кечириб истираһәт эдирләр.

Һеч дә йох! Кечән илин август айында Аллен Даллес өзүнүн Исвечрәдәки достлары илә, Норман Швартскопф исә Теһрандакы көһнә танышлары илә эйни мәгсәдә хидмәт эдирдиләр. Һәр ики дәстә Иранда һөкумәт дәйишиклийи яратмаг, Иран нефтини әлә кечирмәк вә Иран вәтәнпәрвәрләринә диван тутмаг үчүн һазырлыг апарырдылар. Бу „туристләр" Иранда Мүсәддиг һөкумәтини йыхмаг, террор вә мәһрумиййәтләри даһа да кенишләндирмәк үчүн бир-биринә мәсләһәтләр верир вә план гурурдулар.

Белә ишләрдән хәбәрдар олан Америка мәтбуатына мүрачиәт эдәк. Бу күнләрдә Америка журналы „Сатердей ивнинг стандарт" журналында язылмышдыр:

„Иранда... Мүсәддигин йыхылмасы вә һөкумәт башына шаһын достунун кечмәси (кенерал Заһиди нәзәрдә тутулур) АБШ мәркәзи кәшфиййат идарәсинин сә'йилә газанылан бир гәләбәдир".

Көрүрсүнүзмү, Аллен Даллесин, Норман Швартскопфын, Лой Кендерсонун вә онларын көһнә достларынын 1953-чү илин август айында нә ишләрлә мәшғул олдуглары инди мейдана чыхыр.

Һәмин журналда Америка журналистләри Р. вә Г. Харкненст язырлар:

„Әлбәттә, кенерал Швартскопф шаһ вә Заһиди илә достлуғу енидән бәрпа эдәндән сонра, Иранда баш верән һадисәләрдә өзүнүн иштиракыны инкар эдәчәкдир". Амма һамы яхшы билир ки, мәһз онун Теһрана кәлишиндән сонра „Ирандакы һадисәләр әмрдә көстәрилән кими инкишаф этмәйә башлады...".

Мә'лум олдуғуна көрә һәмин әмрдә: һөкумәтин дәйишилмәси, өлкәдә иртичаын шиддәтләнмәси, йүзләрлә күнаһсыз Иран забитләринин вә башга әсл вәтәнпәрвәрләрин э'дамы нәзәрдә тутулмушду.

Бүтүн бу һадисәләрдән сонра Норман Швартскопф енә дә Теһрандан гачыб кизләнмишдир. Бәли, о, 1946-чы илдә Чәнуби Азәрбайчанда террору күчләндирдикдән сонра да, Ирандан белә гачмыш вә белә дә кизләнмишди...

Ола биләр ки, Америка кәшфиййатынын бу гоча түлкүсү бу күн-сабаһ башга бир Шәрг өлкәсиндә енә дә көрүнәчәк вә Иранда төрәтдийи мурдар ишләри орада да тәкрар эдәчәкдир.

К. ЮСИФОВ

Кирпи гардаш!

ҺӨРМӘТЛИ КИРПИ!

1952-чи илдә Нефтчалада 50 чарпайылыг бир меһманхана тикилмәйә башлады. Әввәлләр иш чох яхшы кедирди. 550 мин манат дөвләт пулу хәрчләнәндән сонра бина ярымчыг галды. Үстүндән хейли вахт кечди. Шәһәр вә Кәнд Тикинти Назирлийиндән Нефтчалая э'замиййәтә кәләнләр бизи әмин этдиләр ки, һеч дарыхмайын, бу яхынларда меһманхана истифадәйә вериләчәкдир.

Тикинти Назирлийи дедийи кими этмәди. Амма Коммунал Тәсәррүфат Назирлийи 1954-чү илдә бу меһманханада һәр күн 50 адамын динчәләчәйини вә һәр адамдан 7 манат чарпайы пулу алмаг һесабилә, меһманхананын күндә 350 манат кәлир верәчәйини районун ерли кәлир бүдчәсинә дахил этди.

Һөрмәтли Кирпи, Тикинти Назирлийинин вә'д этдийи вахт баша чатды. Һәлә үстүндән бир ил дә кечди. Сөзүмүз онда дейил, илләр-айлар өз гайдасы илә кәлиб кечәчәк, һеч кәси көзләмәйәчәк. Анчаг Нефтчала район ичраиййә комитәси билмир ки, һәлә тикилиб һазыр олмаян меһманхананын ерли бүдчәйә дахил эдилмиш кәлирини кимдән тәләб этсин?!

Әрәстун РҮСТӘМОВ

КИРПИ ГАРДАШ!

Азәрбайчан ССР Мәдәниййәт Назирлийинин киномеханикләр мәктәбинин үмуми ятагханасында мәдәниййәтдән һеч бир әсәр-әламәт йохдур. Ятагханада чәми ики отаг вар. Икиси бирә дәймәз, бири дә һечә. Отаглардакы сәлигәсизлик вә натәмизликдән данышмаг

истәмирәм. О дәгигә Мәдәниййәт Назирлийиндә дейәчәкләр ки, „штатда сүпүркәчи йохдур“. Һәлә үстәлик өзүмүзү дә борчлу чыхарачаглар. Мәктәбин директору Мовлаева йолдашын хәбәри йохдур ки, үзү гыша кедир. Индидән һазырлыг көрмәк лазымдыр. Кечән ил союгдан дилимиз сөз тутмурду. Һәрәмиз бир йоргана бүрүнүб отурмушдуг.

Кирпи гардаш, чамаданларымызы хүсуси ерләрдә йох, чарпайыларымызын алтында сахлайырыг. Үст палтарларымызы да һарадан кәлди асырыг. Шкаф тәләб эдәндә дейирләр ки, „Еринiз вар ки, сизә шкаф да верәк?“. Дүздүр, бунсуз бир тәһәр кечинмәк олар, анчаг стол вә стулсузлуг бизи лап дарыхдырыр. Чарпайы үстүндә наһар этмәкдән йорған-дөшәйимиз лап бозбаш ийи верир.

Кирпи гардаш! Инди сиз Мәдәниййәт Назирлийинә хәбәр эдин ки, мәдәниййәтдән данышанда бизи дә яддан чыхармасынлар.

М. ИСРАФИЛЗАДӘ.

•

Кирпи гардаш! Кәдәбәй районундакы Молотов адына колхозда 1948-чи илдә тикилмәйә башлаян клуб ахыр ки, бу ил истифадәйә верилди. Колхозумузун бүтүн үзвләри буну көрүб чох севиндиләр. Дедик һеч олмаса бош вахтларымызы мәдәни әйләнчәләрә, гәзет вә журнал охумаға, мүхтәлиф мөвзуларда мүһазирәләр динләмәйә сәрф эдәрик. Анчаг нәдәнсә биз дейән олмады. Колхоз сәдри Н. Аббасов бизим арзумузу үрәйимиздә гойду. Клубун гапысы ачылмамыш отагларын биринә баш мүһасиб С. Мустафаевин, о бирисинә исә колхозун дәмирчиси Ә. Бабаевин аиләләри көчдүләр. Ердә галан отаглара да арпа, гарғыдалы, чуғундур, семент, тахта-шалбан долдуруб гапысыны да мөһкәм гыфылладылар.

Кирпи гардаш! Инди сиз бизим колхоз сәдри Н. Аббасов йолдашы баша салын ки, мәдәниййәт очағыны шәхси истифадәйә вермәк олмаз.

Ә. ТАҒЫЕВ

КИРПИ КӨМӘК ЭЛӘДИ

Журналымызын 10-чу нөмрәсиндә дәрч олунмуш „Аттестатын гиймәти“ сәрлөвһәли фел'етонда Евлах району Сәмәдабад кәнд еддииллик мәктәбинин директору Әшрәф Рүстәмовун сахтакарлыгла мәшғул олмасы һаггында язылмышды.

Евлах район халг маариф шө'бәсиндән бизә язырлар ки, йохлама нәтичәсиндә көстәрилән фактларын тамамилә доғру олдуғу мүәййән эдилмишдир. Әшрәф Рүстәмов мәктәб директору вәзифәсиндән көтүрүлмүшдүр.

•

Журналымызын 7-чи нөмрәсиндә „Пулпәрәст Виноградов“ сәрлөвһәли фел'етонда В. Д. Виноградовун систематик олараг истиграз алвери этмәсиндән язылмышды. Бакы шәһәр прокурорлуғундан редаксиямыза билдирилир ки, фактлар доғру олдуғуна көрә Виноградов чинайәт мәс'улиййәтинә алынмышдыр.

•

Журналымызын 17-чи нөмрәсиндә дәрч олунмуш бир карикатурада Бакы шәһәр сүд заводунун хүсуси машынларында республиканын узаг районларына сәрнишин дашынмасы тәнгид эдилирди.

Азәрбайчан ССР Әт-Сүд Мәһсуллары Сәнаеи Назирлийиндән алдығымыз мәктубда көстәрилир ки, сүд заводунун шофери Гулиев хүсуси машынларда сәрнишин дашыдығы үчүн вәзифәсиндән кәнар эдилмишдир.

•

Гасым Исмайылов районундан алдығымыз бир мүхбир мәктубунда Гашалты кәнд еддииллик мәктәбинин мүәллими Гәнбәр Әһмәдовун совет мүәллиминә ярамаян ишләрлә мәшғул олмасы тәнгид эдилирди.

Гасым Исмайылов РИК сәдри М. Мәммәдов йолдаш бу барәдә редаксиямыза языр ки, йохлама заманы мүхбир мәктубунда көстәрилән фактлар доғру чыхмыш вә Гәнбәр Әһмәдов мүәллимликдән чыхарылмышдыр.

Рәссам П. ШАНДИН

Бакы һамамларында чиммәк үчүн чох заман саатларла нөвбә көзләмәк лазым кәлир.

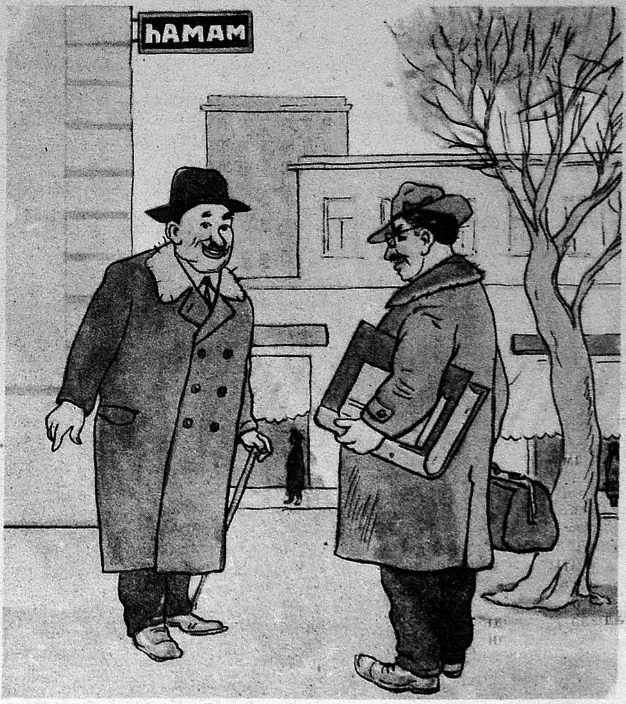

— Бу китабларла белә һара кедирсән? Мүһазирә охумаға?

— Йох, һамама кедирәм, нөвбә чатана кими бу китаблары охуюб гуртарарам.

Редактор—*Әвәз Садыг.* Редаксия һей'әти: *Сүлейман Рүстәм, Сабит Рәһман, Сүлейман Мәликов, Казым Казымзадә, Гулам Мәммәдли, Рза Шаһвәләд.*

„Коммунист“ гәзетинин нәшри. Редаксиянын адреси: Бакы, Коммунист күчәси, 11/13, 4-чү гапы, 2-чи мәртәбә. Тел. 3-17-27. Абунә гиймәти: айлығы 3 манат.

ФГ 66773. Сифариш № 732. Тиражы 40.000. Кағыз форматы 70×105¹/₈. Чапа имзаланмыш 27/XI 54

Азәрбайчан ССР Мәдәниййәт Назирлийинин 26 комиссар адына мәтбәәси. Бакы, Әли Байрамов күчәси, № 3.

М. Ф. Ахундов адына Азәрбайчан Республика Умуми Китабханасы

К 71

Рәссам Г. ХАЛЫГОВ

ИРАНДА НЕФТ МӘСӘЛӘСИНИН ҺӘЛЛИ